

Матвійчук А. В. к.філос.н., доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ОСВІТНІЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДЕОНТОЛОГІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ В РАМКАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНЬОГО СПЕЦІАЛІСТА

Взаємодія між сучасними політиками та науковими колами є неадекватною наявним проблемам, що заважає розробленню ефективних рішень щодо глобальних проблем – констатують експерти ООН в межах спеціального дослідження щодо рейтингу актуальних проблем людства ХХІ сторіччя – «21 Issues for the 21st Century». Фактично, експерти вказують на відсутність продуктивної комунікації між носіям знань і тими, хто на їх підставі мав би ухвалювати рішення. Напевно не буде перебільшенням сказати, що цей розрив (або в термінах експертів ООН – «відсутність мостів») закладається на рівні вищої школи, а отже на цьому рівні передусім вказана проблема має вирішуватися. Зокрема, загальним має стати усвідомлення ваги педагогічної теорії та практики не лише з точки зору культурно-освітніх міркувань, а, головним чином, з мотивів забезпечення вирішення нагальних суспільних проблем. Предметом наших наукових інтересів є проблематика екологізації предметно-практичної діяльності суспільства, тому увагу читача ми пропонуємо зосередити саме на темі практичних засобів реалізації такого завдання.

Отож, передусім зауважимо, що на наше переконання, формування нового змісту екологічної свідомості сучасної людини зумовлює необхідністю спільних зусиль представників природознавчих та гуманітарних наук. Інтеграція ідейних, теоретичних та методичних здобутків натуралістів та гуманітаріїв є передумовою гармонізації відношення «Людина – Природа». Свого часу результатом такої взаємодії стало виникнення екологічного знання як специфічного наукового феномену із значним евристичним потенціалом. Нині ж, на нашу думку, застосування подібного інтеграційного підходу доречно у контексті філософсько-методологічного обґрунтування авторської концепції нової наукової галузі – екологічна деонтологія [1; 2]. Її ми трактуємо, як засіб напрацювання наукових знань про екологічний обов'язок і норми належної поведінки людини у процесі взаємодії з природою.

При цьому екологічна деонтологія може розглядатися складовою частиною екологічної етики і ширше загальної етики, що дає нам підстави віднести її до філософських дисциплін. Водночас, взявши до уваги предметне поле екологічної деонтології, її напевно можна визначити як прикладну етику із значним потенціалом, так би мовити, професіоналізації. Адже, напевно, конкретний зміст екологічної

деонтології буде відмінний, наприклад, для представників будівельної, аграрної та лісогосподарської сфери. В цьому проявляється спеціальний характер екологічної деонтології як наукової дисципліни.

Таким чином, екологічна деонтологія як теоретична спроба обґрунтування екологічних за змістом норм предметно-практичної діяльності суспільства розвивається спільно з екологічним та етичним знанням. Означена ситуація відповідає характерній для сучасної науки тенденції зникнення принципової межі між науками про природу і науками про дух – «природничо-наукове та гуманітарне пізнання набувають спільних рис» [3, с. 17]. Свого часу український філософ Сергій Кримський вказував на те, що філософський пошук сьогодні спрямований на усвідомлення певної самодіючої системи, де природа наділена духом, матерія неподільно пов'язана із свідомістю, фізичне поєднане з психічним. Зрештою утворюється нове предметне поле філософського пошуку – ціннісно-смиловий універсум [4, с. 7–20]. З іншого боку, розвиток екологічної деонтології певною мірою є намаганням зняти питання ідейної опозиції наукоцентристської та культурологічної стратегії нової раціональності.

Природно, що ми усвідомлюємо усю складність формування екологічної відповідальності та обов'язку певної особистості. Адже опанування екологічних знань та ознайомлення з ідеями екологічної етики ще не є само по собі запорукою формування належного (з екологічної точки зору) у свідомості людини. Реалізація істинно належного для особистості передбачає вольовий акт з її боку. Відправною точкою цього акту, очевидно, є абсолютна для особистості цінність, що визначає зміст морального веління до тієї чи іншої дії. Пошук та визначення передумов виникнення такої цінності на сьогодні залишається складною філософською та педагогічною проблемою. Відтак в рамках екологічної деонтології набуває актуальності переосмислення наявного теоретичного та практичного педагогічного досвіду у сфері екологічного виховання та освіти з метою переорієнтації навчально-виховного процесу на формування особистісної готовності діяти, керуючись новими екологізованими стандартами поведінки.

Вважаємо, що методологічний та навчально-виховний проблемний блок екодеонтології добре корелюються із проблематикою та завданнями сучасної інноваційної освіти. Слід зауважити, що необхідність інноваційного підходу для екологічної деонтології визначається одразу кількома чинками: 1) змістом проблем, на розв'язок яких спрямована екодеонтологія; 2) невідповідністю наявних освітніх технологій поставленим завданням, а отже необхідність створення нових; 3) змістом запланованих для досягнення результатів (трансформація свідомості сучасної людини).

Зважаючи на це, не буде перебільшенням сказати, що освітні інновації екологічно зорієнтованого характеру можуть стати логічною і доречною складовою загальних інноваційних процесів в освіті та у суспільстві загалом. В рамках освітніх інноваційних процесів, екологічна деонтологія покликана запропонувати адекватні відповіді на запити соціуму екологічного характеру, зокрема, визначити пріоритетні засади розвитку особистості та сформувати соціокультурні цінності екологічного змісту. Сукупність наявних екологічних проблем (глобальних і локальних) вимагає спеціально підготовлених людей, актуалізує нові вимоги до рівня їх екологічної компетентності та відповідальності. При чому, як і загалом в сучасній освіті, акцент в екологічній деонтології переноситься з необхідності засвоєння певної суми знань на цілеспрямоване формування екологічно зорієнтованої особистості, її способу мислення і моральних орієнтирів.

У підсумку зауважимо, що наше звернення до етичної проблематики в рамках визначення філософсько-теоретичного змісту екологічної деонтології зумовлене переконанням в тому, що пошук та утвердження нових світоглядних орієнтирів цивілізаційного розвитку спричинює необхідність етичного регулювання пізнавальної та технологічної діяльності людей (включаючи технології соціального управління). Зокрема у пошуках нових засад реалізації відношення «Людина – Природа», ми очевидно стикаємося з необхідністю вирішення проблем не лише технологічного характеру, але, передусім, морально-етичного. Іншими словами, необхідність екологічної деонтології як прикладної частина екологічної етики (з перспективою професіоналізації екодеонтології) зумовлена стрімким зростанням сфер людської предметно-практичної діяльності, що з моральної та аксіологічної точки зору нормативно нині мало регульовані, але очевидно такої регуляції потребують зважаючи на свій небезпечний потенціал для буття людини. До того ж звернення до екодеонтології та її наукового потенціалу, на нашу думку, створює додаткові можливості для духовного зростання і, водночас, заохочує до безперервної самоосвіти, як дієвого засобу самовдосконалення.

1. Матвійчук А.В. Деонтологічний аспект екологічного знання. / А.В. Матвійчук // Мультиверсум. – 2006. – Вип. 59. – С. 39-44. **2.** Матвійчук А.В. Екологічна деонтологія у системі наук: основні питання та функції. / А.В. Матвійчук // Гілея: науковий вісник. – 2010. – Випуск 38. – С. 206–213. **3.** Храмова В.Л. Постпозитивистская философия и объективность истины / В.Л. Храмова. – Киев.: Феникс, 2013. – 600 с. **4.** Крымский С. Б. Философия как путь человечности и надежды / С. Б. Крымский. – К.: Курс, 2000. – 308 с.